

శ్రీ రామకృష్ణ సంఘము
 శ్రీ రామకృష్ణ సంఘము. సకలము
 ప్రాధాన్యముగా
 ఇయ్యది. (దక్షిణ)

మ॥ రా॥ రా॥ దో॥ణమరాజు సీతారామారావుగారిచే ౫౭౦

రచియింపబడి,

Book No. ౫౩

రాజమండ్రివాస్తవ్యుడు బుక్కు సెల్లరునగు

క రా॥ అచ్చయ్యచే

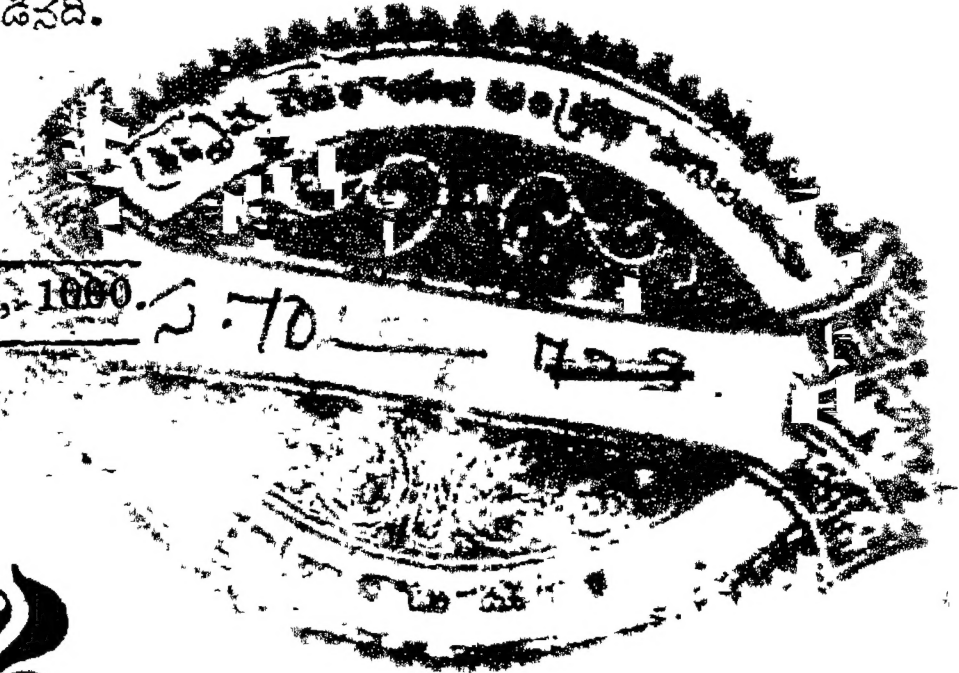
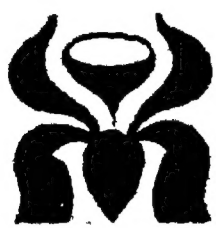
బ్రకటింపబడినది.

804-8.32

333

మొదటికూర్పు 1000

స. 70

స్కేప్ అండ్ కంపెనీ మద్రాసురశాలస్మృతితము.

1914.

2/136

ప్రైవేటు రిజిస్టరు]

[0-8-0 అక్షరాలు.

ఈ నాటకమునందువచ్చు పాత్రలు.

దశరథుడు—అయోధ్యాపురాధీశ్వరుడు.

సుమంతుడు—మంత్రి.

సుమంతుడు—రథసారథి.

నసిఘ్నుడు—ముని.

ఋషి.

ఋషి బాలుడు.

దేవేంద్రుడు—అమరాధీశుడు.

బృహస్పతి—దేవగురువు.

జయంతుడు—దేవేంద్రుని సుతుడు.

రావణుడు—లంకాధిపతి.

మేఘనాథుడు—రావణుని సుతుడు.

నలకూబరుడు—కుబేరుని సుతుడు.

విష్ణుమూర్తి.

అగస్త్యుడు

దుర్వాసుడు

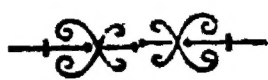
మునులు.

జయంధరుడు—దేవదూత.

—స్త్రీలు.—

ఋషి భార్య.

రంభ—అమరవేశ్య.

శ్రీరామజననము.

నాం ది.

ధరణీభారనివారణంబునకు దైత్యశ్రేణిఁ గూల్చి బ్రభా
కరచంశాంబుధిచంద్రిడై దశరథత్మజాని గర్భంబునం
దరయన్ జన్మముగాంచినట్టి ఘనమా యామర్త్యరూపుండు శ్రీ
హరి రాముం డిడుఁగాత మీకుఁ గృపఁ గల్పాణంబు లెక్కాలమున్.

• తే॥ గీ॥ శ్రీయుమాపతీనాయక యనవితంబు
మౌనివర్జ్యుల పాలింటి పాలవెల్లి
యఖిలరోగముల్ వాస దివ్యాపధంబు
రామమంత్రంబు మిమ్మొప్ప యోముఁగాత.

నాంద్యంతమున)

కాత॥—(సభ్యులపైఁ బుష్పంజలి జల్లి)

తే॥ గీ॥ మొదట గీర్వాణభాషలోఁ బుణ్యమూర్తి
రాముచరితంబు నెవ్వఁడు వ్రాసె నట్టి
హమలూరుసంభవుని సద్భక్తిమీఱ
మనమునందున వినుతింతు బ్రస్తుతింతు.

తివిస్తరంచేల ? (తెరవంకఁజూచి) కుంకుమతలకాంచితభృకుటీ ! నటీ ! నీ యలంకార
ము పూర్తియైనచో నొక్కసారి యిటురమ్ము.

కాత॥—(ప్రవేశించి) ఆర్యా ! ఏమిసెలవు ?

కాత॥—తే॥ గీ॥ సరససంగీతసాహిత్య శాస్త్రనిపుణ
శేముషీ ధురంధరులయి చెలఁగుచుండు

సజ్జనప్రకర మదిగో • సభ్యులగుచు
వెలయుచున్నారు కంటివే • వెలదిమిన్న.

నటి—ఈసభలం జూచినంతనే నా కధికోత్సాహము జనింపుచున్నది. కాని వీరితో
మాత్రము కతం బెటుంగఁజాలకుంటిని.

నూత్ర—ఇంతమాత్రము కనుంగొనలేకపోయితివా ?

మ॥ మమహంభుభుభుచంద్రుడై దశరథఁజూని గర్భంబున
మునులు దేవతలు మనంబులను సమ్మోదంబుచుం బొందగ
ఘనుల దైత్యులఁగూల్పఁ బుట్టిన జగత్కల్యాణుడౌ రామర
ట్జననం బాడి ముదంబు గూర్చుమనిరో • సంపూర్ణచంద్రాననా

నటి—సాక్షాద్విష్ణు స్వరూపుడై ధరాభారము వాపనెంచి జన్మించిన శ్రీరామచంద్ర
పవిత్రజననకథానిధానంబును నాడినచో మనము కృతార్థులమగుచుము. వ
హరా ! ఇక్కడను రచించి తనజన్మమును సార్థక పఱచుకొన్న కవియెవ్వరు
నూత్ర—అనేక దృశ్యప్రబంధకతయగు దోణమరాజు సీతారామరాయాభిధాను
దీనికి గతం.

నటి—ఓహో ! ఈతఁడా ! ఈతనినాటకంబు లన్నియు నిదివఱకే జగత్ప్రసిద్ధి వహి
యున్నవి. ఇయ్యది ప్రదర్శించి సభ్యులను నానందాబ్ధిలో నోలలాడింపవచ్చు
తెరలో

మ॥ వరనిష్ఠాపరులై తపంబెపుడు శుంభదృక్కినింబూని, శ్రీ
తరుణీనాథునిగూర్చి చేసెడి మునీంద్రశ్రేణి హింసించు భీ
కరసింహప్రముఖాదికూరమృగవర్గంబు వధింతు గడు
ద్వరగాదోలు రథంబు నిప్పుడు సుమంతా ! సంతసంబూనుచు

నూత్ర—ఇంకమన కీమాటలతో నేమిపనియున్నది. అదిగో ! సరయూనదీతీర వ
తారణ్యంబున వేటూడుటకై దశరథుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు. ఇంక మన మిచ
నుండరాదు. పోవుదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన.

ఆంధ్ర సాహిత్య సంఘము.

ప్రథమ వాక్.

(చిత్రము)

శ్రీరామజననము.

No.

43

ప్రథమాంకము.

సరయూతీరము.

అంత బైపద్యమును జనువుచు సారథియగు సుమంతునితోడ.
దశరథుడు బ్రవేశించుచున్నాడు.

దశ—సారథీ! ఏమి. సీరథచోదకము.

తే॥ గీ॥ త్మాతలంబెల్ల కృమ్మరి ♦ సారె కరణి
దిరుగుచుండెను గిరిగిరి ♦ ధరణిజములు
వెంటవచ్చెడిభాతి గాన్పించుచుండె
వాయువేగంబు నెగదన్ని ♦ వరలుచుండె.

(ఇంచుకయూరకుండి) నుమంతా! ఈమందమారుత సౌఖ్యంబు గంటివా! మార్గాయా
సంబున దస్సియున్న పాంథులచిత్తంబును నిది యెంతయో రంజిల్లు జేయును
గదా! ఈ గాలిసౌఖ్యంబును నాబోటి మహారా జెటుంగుట దుర్లభంబు.

చ॥ తెలతెలవాటనీయకయె ♦ తీయనిచల్లిగలట్టి మూటలన్
గడువడిగా భుజంబునను ♦ గాంక్షమెఱుగ దగదాల్చి; వేడ్కతోఁ
బొలమునకేగి, యంతటను ♦ బొందుగ దుక్కిని దున్ను రెడ్డు లీ
మలయసమీరసౌఖ్యమును ♦ బాగుగఁ బొందునుసుమ్మి సారథీ.

ఇది యట్లుంచును. నేత్రోష్ణంబై యొప్పు నీనదీతీర మెంతసాంపుగ నున్నదో చూడుము.

నీ॥ జలచరంబులఁ బట్ట ♦ జపమనొనర్చెడి
దొంగతాపసులై న ♦ కొంగగుంపు

ఇచ్చోట నచ్చోట ♦ నింపుగామేయుచు
నీళ్ళకై యరుదెంచు ♦ లేళ్ళనమితి

కలకలారానంబు ♦ సలుపుచు నిచ్చోట
నచ్చోట జేరు విహంగచయము

అలసియుండినవారు ♦ హాయిగఁగూర్చుండఁ
దనరుచుండిన సై కత్తస్థలములు

తే॥ గీ॥ గలిగి వివిధచిత్రములచే ♦ జెలఁగుచుండి
యంచితానందమును గూర్చు ♦ నాత్మకిపుడు
భళిర సరయునదీతీర ♦ భవ్యచిత్ర
మెన్నఁ దరమానె భువిలోన ♦ నేర్చికై న.

(తెరలో)

మ॥ శరభంబుల్ బులులున్ యెలుంగులు మహాశార్దూలముల్ రేగి నె
చ్చెర ఘోరాటవిజౌచ్చి బొబ్బలిడుచున్ ♦ జీకాకుచే మాపయిన్
గురుకోపంబున దూకుచున్నయవి యా ♦ ఘోషించు టాలించి నీ
శరనై పుణ్యము చూపుమీ దశరథఃస్మృపాలచూడామణి.

గళ — సుమంతా ! మనకై వేటుకాండ్చి తొందరనొందుచున్నారు. తేరు నరణ్యంబు లోనికిఁ బోనిమ్మా.

(నిష్క్రమించుచున్నారు)

రంగము—అరణ్యము.

[ధనుర్ధరుఁడై రశరథుఁ డొంటిగాఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు]

దశ—తనలో

ఉ॥ కానల జెట్లనీడలను ♦ గాంక్షమెయిన్ దపమాచరించు స
నొనులు జెందుబాధలను ♦ మాన్పి మెకంబులద్యంచి వారి యా
నూనకటాక్షమందితిని ♦ నొప్పుగ ధన్యుడనై తి నిం కిటన్
నానగరంబుఁ జేరెద మనంబున సంతసమొందుచున్ ద్వరన్,

(నలుదిక్కులు బరికించి) ఓహో! దారితప్పితినికాబోలు. కంటి కొక్కభటుండైనను
గానరాకుండెను. నుమంతుఁడు నన్ను బెదకుచు నుండనోపు. ఇప్పుడు నేనేమి
సేయుదును. పురంబునకు నొంటిగ నెట్లుపోగలుగుదును. (ఆకాశమును జూచి)
ఆదిగో! త్రిమూర్త్యస్వరూపుండై యేమహాత్ముండు జగంబునెల్ల గృహీవృష్టిని
వీక్షించుచుండునో, ఏమహాత్ముని దివ్యనామ సంస్మరణంబు సమస్తరోగంబులను
బాపునో, ఏమహాత్ముని గొలుచుటం జేసి, సకలభక్తులును నభీష్టార్థసిద్ధు లగుదు
రో! యట్టి దివాకరుం డస్తగిరిం జేరుచున్నాఁడు. (ఇంచుక యూరకుండి)
ఆహా! చీకటి పడిపోయినదే.

తెరలో బుడబుడధ్వానంబు వినవచ్చును

-(నలుదిక్కులు బరికించి) ఏమి! యీధ్వని

[మరల నదియే ధ్వనివినవచ్చును]

దశ—(అలోచించి) సరే! తెలిసినది. ఈ చప్పు డాచాయనుండి వినవచ్చుచున్నది.

తే॥ గీ॥ మదపుటేచుఁగ యొక్కటి ♦ మహిమయెసఁగ
జలముగోలుచు నిప్పడీ ♦ శబ్దమిట్లు
సేయుచున్నది కావున ♦ శీఘ్రగతిని
బాణమును వీడి దాని దర్పం బడంతు.

ఆమదకరీంద్రము నీరమును గోల నగుశబ్దమే యిది. అందుకు చంద్రియంబు లేదు,
(ఇంచుక ముందుకు నడచి) ఇంక నాలోచింపనేల !

[అని శరప్రయోగము సేయుచున్నాడు]

[తెరలో]

హా ! ఎంత కూరకృత్యం బాచరించితివిరా ?

దశ — (నిశ్చేష్టితుడై) ఆహా ! తానొకటితలంప దైవ మింకొకటి చేయునన్న పలుకు
సత్యమయ్యెనుగదా ! అక్కటా ! హస్తీయని తలంచి మనుజునిపై శరంబు
విడిచితి. ఎంత ఘోరపాపంబునకుఁ బాల్పడితిని. హా ! పరమేశ్వరా ! ఇది నీవు
నాచేఁ జేయించిన ఘోరపాపంబువలెనే యున్నది మహానుభావా !

తే॥ గీ॥ మదపుటేన్లు నెదుటఁబెట్టి ♦ మహితశరము
చేయి జారఁగఁగల్పించి ♦ చేసినావు
భూరిమర్త్యుగా నాకొంప ♦ ముంచినావు
నింక నెయ్యదిసేయంగ ♦ నెంచినావొ.

అయ్యో ! ఇప్పుడు నేనేమిచేయుదును. చేయుట కేమున్నది. నాశరంబుచే నేలఁబడిన
యాపురుషుని సన్నిధికిం బోయి, తగిన యుపచారం బాచరించెద. (అని నడచి
పడియున్న మునిబాలుని జూచి) అక్కటా ! నే నింతవఱకును సామాన్య
మర్త్యుండని తలపోయుచుంటి. ఈతం డొకమునిబాలుఁడు.

తే॥ గీ॥ కాననంబులయందుండి ♦ కందమూల
ఫలముల భుజింపుచుండి దై ♦ వంబుగూర్చి
తపము నిరతంబుఁ జేసెడి ♦ తపసివుతు
గాసిజేసితి పాపంబు ♦ గట్టికొంటి.

తే॥ గీ॥ అకట తాపసోత్తములు శాపాయుధు లిపు
క్షీతఁ డెట్టిశాపంబును ♦ నిచ్చువాఁడొ
కుడిచి కూర్చుండగాలేక ♦ కొంపపైకి
నేనె తెచ్చికొంటి నిప్పు ♦ డేమిసేతు.

ఋషిబా—(తనలో) అక్కటా! ఇదియేమి. పార్థిబము. మునిబాలుడైన నాపైవనె
స్వయం బాణంబు విడిచెను. నరసంచారములేని యీనట్టడవిని చీకటి సమయంబు
న నీటికి వచ్చితి. నాపై శరంబు విడిచినవారికి నేనేమి యెగ్గు సల్పితి నోకదా!
అయ్యయ్యో! జటాభారంబుదాల్చి మునినై కందమూలఫలంబుల భుజింపుచు
భగవద్భావము చేసికొను నేనేడ, ఒక్కమనుజునిచే గూర్చుబడుటేడ.
అక్కటా! నామృతికి నేను వగవనుగాని, వృద్ధులయిన నాజననీ జనకులం గూ
ర్చి మాత్రము విచారింపుచుంటి. హా! జననీ జనకులారా! అంధులైన మీ
రెవ్వనిని నమ్ముకొని తపః బాచరింపుకొనుచు గాలంబు గడపుచుంటిరో, య
ట్టి మీ యనుంగుఁబుత్రుఁడు నేఁడు దినం బలంకరింపుచున్నాడు. మీ కిన్ని నీళ్ళ
చుక్కలు పోయినవి నమ్మియుంటిరిగాని మీరే నాకు బోయనలసివచ్చినవి
కలనయినం దలంపరయితిరికదా! తల్లిదండ్రులారా! మీకింక శుశ్రూషజేయు
వా రెవరు? మీకు గతి యేమి? (విలపించుచున్నాఁడు.)

దశ—ఈతని సముఖంబున కేగి నాసంగతినంతయుఁ దెలిపి, త్నమింపవేఁడుకొనెద. (ఋ
షిబాలుని సమీపించుచున్నాఁడు)

ఋషిబా—(దశరథునిజూచి)

ఉ॥ ఎవఁడవురోరి నీవిటు లొకింత మనంబున నెంచకుండ శ్రీ
ధవుని నిరంతరంబు మది ♦ ధర్మవిధి భజియింపుచు మహా
త్సవగతి గానలకనిలచు ♦ సన్ముచిపుత్రుని నన్నుగూల్చి నీ
వు వడయులాభ మేమిపును ♦ పొందుగఁదెల్పుము దుర్మదాంధమా.

నీయున్న తెఱంగు జూడ నీవొక భూజానివని తోచుచున్నది. అయ్యయ్యో! జాత్యం
ధులైన మాతలిదండ్రులు, దాహంబుగొని జలంబుదెచ్చుని నియోగింప గదురయం
బునఁ గొనిపోదలఁచితిని. ఇప్పుడు నీబాణముచే గూలినాడ.

తే॥ గీ॥ దప్పిగొనినారు నాతల్లి ♦ దండ్రులకల
నీరమెప్పుడు తెత్తునో ♦ నే నటంచు
నెదురు జూచుచునుండెద ♦ రెంతయైనఁ
గటకటా యేమిచెప్పుదు ♦ త్కౌతలేంద్ర.

చ॥ నడువఁగ గాళ్ళులేవు నయఁనంబుల దృష్టియులేదు దాహమున్
గడుగొని నన్నుఁగూర్చి కొడుకాకొడుకా యని యేడ్చుచుందు రి
ప్పుడు గృహమందు నీవీకను • బొందుగ నీరము గొంచుఁబోయి వా
రలకునొసంగి నాదగు తెఱంగు వచింపు మసత్యమాడకన్ .

దశ — మునిబాలకా ! నేనెంతయైన ఘోరపాతకంబు గట్టికొంటిని. బుద్ధిపూర్వకముగఁ
జేయలేదు.

మ॥ రవివంశంబున జన్మమందియు మహారాష్ట్రంబు సాకేతమున్
భవుకప్రీతిని నేలుచున్ జనములన్ • బాలింపుచున్ వేడ్క శ్రీ
ధవునిం గొల్చెడి నిన్నుఁ జంపితి వృధా • ధర్మైకతీయం డటం
చవనిం బేర్పడనయ్యె నాదుబ్రతు కాహ వాఁత యిట్లొప్పెనే.

ఋషి పుత్రా నీవు కుండముంచుశబ్దం బాలించి గజంబు నీరంబు గోలుచున్నదని తలం
చి యారీతి నిన్నుగాని జేసితిని.

ఋషి బా — ఓహో నీవు దశరథుండవా !

ఉ॥ మించినదానికిన్ వగవ • మేలగునే యిఁకరాజ ! బాణమున్
దృంచితివీవు నన్నిపుడు • తృష్ణకువచ్చిన హస్తీయంచుఁ జిం
తించిన లాభమేమి యిఁక • దిన్నఁగఁ దండినిజేరి వేగ వి
న్పించుము నాదువార్తను వివేకగుణుండు నినున్ తుమించెడున్ .

మందు నీవు ఘటోదకంబును గొనిపోయి నాకై వేచియున్న మాతలిదండ్రుల తృష్ణంబా
పి యాపైన నావాతకను దెలుపుము. నిజంబు వక్కాణించితివేని యాతండు ని
న్ను దప్పక సైరించును. అట్లు చేయవైతివేని నాకై గుట్టగుట్టయు నెమకి తుదకు
దివ్యదృష్టిని నాయుదంతంబు కనిపెట్టి భవత్కులంబు దహియింపఁ జేయును.
కావున నావాక్య ప్రకారం బాచరింపుము. ఇంకనీవు సందియంబందక ప్రయో
గించిన శరంబును నాశరీరంబునుండి తీయుము. పోణంబులు విడిచెద.

(దశరథుండు మునిబాలుని శరీరంబునుండి శరమును దీయగాఁ బోణంబులను విడు
చుచున్నాఁడు) దశరథుండు నిష్క్రమించును.

రంగము—ఆశీర్వాదము.

ప్రవేశము ఋషి, భార్య.

ఋషి—తే॥ గీ॥ ఎంతయోకాల మాయెను ♦ నింతి సుతుఁడు
జలము దెత్తునటంచును ♦ సరయుకేగి
యింతవఱకును రాడాయె ♦ నేమిసేతు
నెన్నఁ డింతయాలస్యంబు ♦ నెఱుగడకట.

అయ్యో! దాహం బధికంబుగనున్నది. పుత్రుండు చీకటిలోనేగినాడు. ఏమైయుండు
నోకదా! నాడెందంబు సంతాపంబందుచున్నది. ఏమికిడువాటిల్లనున్నదోక
దా. మనలనువిడనాడి యింతకాల మెచ్చటను నుండినవాఁడుకాడు.

దశరథుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు

దశ—అయిబాలుని జననీజనకులు వీరయైయుంగురు. అక్కటా! అంధులైన వీరిపు
తునిజంపి యెంతపాపంబు గట్టికొంటిని.

ఉ. అక్కట మీకుమారు దుఃఖమాడితినంచును వీరితోడ, నే
నెక్కరణి వచింపఁగల ♦ నిప్పు వచించిన హా యటంచు లోఁ
బొక్కరె పొక్కి పుత్రక మము విడనాడితివేయటంచును
సొక్కరె శాపమిచ్చి నను ♦ శోకపరీతుని జేయరే మహి.

ఏమైననుసరే చెప్పకతప్పదు.

ఘటోదకంబు వారిముందు బెట్టుచున్నాఁడు

ఋషి—(చప్పుడుబిని)

ఉ॥ కన్నులులేని మాకిపుడు ♦ కన్నులునీవెయటంచుఁ జిత్తమం
దెచ్చుచునుంటి సంతతము ♦ నీవును నట్టులె చూచుచుంటచే
నన్నలినాఁడుని మది నహర్నిశము భజించుచుంటి మో
కన్నకుమార నిన్విడచి ♦ కానలనుండుట శక్యమానెకో.

నాయనా ! ఎన్నడును నింతయాలస్యముచేసి యెఱుంగవు.

దశ — (చారువలుకక యూరకుండును)

ఋషి — నాయనా ! పలుకవేమి ? నేను నిన్నిట్లంటినని కోపమా ! నేనుగాని నీమాత
గాని నీయందున్నదోషంబుగన్పఱచినచో నయ్యది నీబాగునకేకదా. వత్సా ! ఆ
గ్రహింపకుము.

దశ —

8

చ॥ సుతుండనుగాను మీకుఁ బఠింపుదధిచరిత్ర మహాసుభావ నీ
క్షీతి సకలఁబునేలు నృపశేఖరుండఁ రవివంశజుండ, స
త్కుతుకముమీర వేటకిటకుఁ జనుదెంచి శరంబుఁ బూని నా
యతగతిఁ గూరుచుండఁగను నాసరయూనదితీరమందునకే.

బుడబుడధ్వని వినిపింప, కుండతోనీరంబులు ముంచుకబ్బమనీ తేలియక, వనగజంబని తలం
చి, శరంబును బ్రయోగించి మీతనయునిగూల్చిన మహాపాతికుండ.

ఋషి ఔభార్య — హా ! కుమారా ! (అనిమూర్ఛిల్లుచున్నారు)

దశ — (తనలో) ఎంతకష్ట మెంతకష్టము.

ఋషి — (మూర్ఛనుండిలేచి)

మ॥ తనయా సద్వినయాంచితాభరణ సద్ధర్మైకపారీణ, కా
ననమందిట్లు తపంబు జేసికొనుచుకా గాలంబునుంబుచ్చుచూ
కనిశంబుక బిచ్చగ్య జేతువనుచుకా హా ! యెంచితిగాని నీ
కును నూరేమలు నిండువఁచు మదిలోఁ గొంచెంబెఱుంగకదా.

తే॥ గీ॥ ఇన్నినీశ్చయక్కలు మాకును ♦ నిత్తువంచు
సంతసంబందితినిగాని ♦ సత్కుమార
బరగ నీకు నేనే పోయవలయు నంచుఁ
దలఁపనై తిని నెప్పుడు ♦ తథ్యముగను.

భార్య — హా ! కుమారా ! కన్నులులేనిమమ్ము విడనాడి యేగుటన్యాయమా ! నీవు మమ్మి
ట్లు వాసిపోవ మా కెవ్వరుగతియగుదురని తలంచితివి.

ఋషి—తే॥ గీ॥ స్నానమాచరింప నెవరు ♦ సరయుచదికి
నన్నుఁ దోడ్కొనిపోదురో ♦ కన్నకొడుక
బ్రతికినన్నాళ్ళు మానివోచు ♦ బ్రతికి తుదకు
మనుజుచేఁ గూల్పుఁబడితివా ♦ మహితచరిత.

దశ—మహాత్మా! మీనుతుని నజ్ఞానవశంబునఁజంపితిని. ఈదుర్మార్గుని, పాపరతుని శి
క్షించినను రక్షించినను మీదేభారము,

ఋషి—(దశరథునిచిలోకించి) ఓరీ తులువా! నానప్రస్థునిజంపి రాజైనను దేవతా
నాధుఁడైనను నిర్వగలఁడా! నీవుచేసినపాపంబు నీవేచెప్పుకొనుటందేసి బ్రతికి
పోతివి. లేకున్నచో నీశిరము వేయవ్రక్కలైపోదా! ఓరీ! మహాపాతకవర్తి!
—పాపంగకచేసితివి. గావున సరిపోయినది. లేకున్న నీవేగాదు రవివంశంబంతయు
నంతరింపకుండునా! కుమతీ! ఇంక మేమాలస్యమునేయరాదు. శీఘ్రంబుగఁ
జితినిబేర్చుము. మేమంగు బ్రవేశించి మామూరుని గలిసికొందుము. ఆలస్య
మునేయక మాయాజ్ఞ ననుసరింపుము.

దశ—హా! ఎంతకష్టమెంతకష్టము. కుటుంబంబునంతను వధించినవాడ నైతినిగదా!

[నిష్క్రమించి వెంటనేప్రవేశించును]

ఋషి—ఏమిరాజా! చితింబేర్చితివా!

దశ—మహానుభావా! ఈపాపపుహస్తంబు లందుకుఁగూడ నొడంబడినవి.

—ఋషి—రాజా! ఇంకనీవు విచారించుము. తెలియక యిట్టిదోషంబుసల్పితివిగాన బ్ర
హ్మహత్యాపాతకంబు నిన్నొడిగట్టకుండుఁగాక. కాని,

తే॥ గీ॥ నాకు సుతశోకమును గూర్చి నావుగనుక
నీవు నావలె సుతునికై ♦ యేడ్చియేడ్చి
పాసెవుడగాక బ్రాణంబు ♦ త్మోతలమున
నిదియె శాపంబు నీకును ♦ నిచ్చినాడ.

ఇంక మేమేగి చితింబ్రవేశించెదము. (భాగ్యంజూచి) కాంతా! ఇంకమనముపుతుని గ
లిసికొందమురమ్మ. (అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

దశ — మహాత్మా ! తమనోటినుండి యీనుడి వెలువడగానె నాకు సంతానోదయం బైనట్లే సంతసము జనించినది. తమయానతి శిరసావహించి యశ్వమేధం బాచరించుటకు సంసిద్ధుడనైయున్నవాడ.

వసి — తనయులం గాంచవలెనని నీకుఁ గోరిక జనించెను. నీవు తప్పక జగన్విఖ్యాతులగు తనయులం గాంచెదవు. శీఘ్రంబుగ యాగంబునేయఁ బ్రయత్నింపుము.

దశ — మునివర్యా ! తమయాజ్ఞామాళిపై ధరించి యందులకుఁ దగినవన్నియు సిద్ధము చేయించెద. (మంత్రనిజాచి) మంత్ర వర్యా ! సుమంతా !

సీ॥ గుఱ్ఱంబువీడుమీ ♦ గురుని యానతిబూని

తద్దయుముదమున ♦ దానివెంటఁ

బంపించుమీ మన ♦ పౌరోహితునెకండు

వరధీరుడౌవీర ♦ వర్షు నెకని

గట్టించుమింక యాగమునకు శాలలు

దివ్యముగ సరయూ ♦ తీరమందు

జాగ్రత్త జేయింపు ♦ సర్వవస్తు సమితి

నక్షయంబుగ నెప్పు ♦ డలరునట్లు

తే॥ గీ॥ యాగము సమాప్తి జేయించు ♦ నట్టిభార

మంత యీమునీంద్రునిపై న ♦ నలరజేతు

చెప్పించి యన్నియును నీవు ♦ చేయుమయ్య

తెలియకుండిన నీతనిఁ ♦ దెలుపుమనుము.

క్రతువిఘ్నం బాచరించుటకు రాక్షసులనేకులు వీక్షించుచుందురు. అట్టివిఘ్నంబు లేమియుఁ గలుగకుండఁ దగుజాగరూకులై చతురంగబలయుతంబుగనుండి యజ్ఞరక్షణం బాచరింపఁలసినదిగా మంత్రబ్రాహ్మణులతోఁ జెప్పుము,

సుమం — దేవా ! వశిష్ఠమహామునీంద్రుని సన్నిధినే యొక్కసంగతి తమతో మనవి చేయఁదలంచితిని. గోమపాదభూమిశ్వరపరిపాలితం బగు నంగదేశంబున వృష్టిహీనతచే త్కృతలంబు బరితపించుచుండ, నభూవల్లభుండు పాటులంబిల్చి, వానికిఁ గారణంబేమని యడుగ వాగ్ తనిని విలాకించి “ విభాండకముని పుత్రుండైన ఋశ్యశృంగుని దోడితెచ్చి నీగుపుత్రుకయైన శాంతనిచ్చి ఫరిణయంబునే యుము. అట్లయినచో దేశంబునకుఁ గలిగినకీడు నశించునని సలికిరి, అంతటనా

తండు ఋశ్యశృంగుని దోడితెచ్చి తనపుత్రికయగు శాంతనిచ్చి పరిణయం బాచరించెను. ఆమునికుమారుండు రోమపాదునిపురంబునఁ బాదంబుపెట్టగనే కుంభవృష్టిగ వర్షంబుగురిసె. కావున నావిన్నపమాలకించి, యాఋశ్యశృంగుని శాంతాసమేతంబుగా, దోడితెచ్చి క్రతు వారంభింపుము. ఇదిసీకు శ్రేయస్కరంబు. వసి—రాజా ! నుమంతుండు వక్కాణించినది నిక్కంబు. ఆఋశ్యశృంగుని శాంతాసమేతంబుగాఁ దోడితెచ్చి నీడెగినచో రోమపాదుఁడు తప్పక పంపును. ఇందుకు సందియంబందకుము.

దశ—నుమంతా !

తే॥ గీ॥ బ్రహ్మ చర్యంబునందుండి • పరమనిష్ఠ

బుచ్చి తపము సేయుచునున్న • మునికుమారు

నెట్టుముదమునఁ దోడ్తెచ్చి • యిచ్చినాడు

శాంత నాతనికి నృపతి • సరగఁజెపుము.

సుమర—దేవా ! ఈఋశ్యశృంగుఁడు తనతండ్రియగు విభాండకునిసేవింపుచు బ్రహ్మచర్యవ్రతమూని, మహానిష్ఠా గర్హిష్ఠాత్ముఁడై తపముజేసికొనుచుండెను. అతండు జన్మమందినతరువాత తపోదృష్టియేకాని, శాంతామణుల నెన్నఁడును జూచియెఱుంగడు. రోమపాదుఁ డాతనిని దోడితెచ్చుటకు మంత్రపురోహితులను బోయిరమ్మనిచెప్పి వారాతనిని సమీపింపలేమనిచెప్పి, యాతని తపోభంగముచేసి దోడితెచ్చుటకు వా శాంతలే తగువారని నుడిగిరి. అప్పుడు రోమపాదుఁడు వారాంగనలను నాతనిదోడితెచ్చుటకుఁ బంప, వారేగి యత్తపోవనమున విహరింపుచుండ, నెన్నఁడును స్త్రీలనుజూచియొండెని యాతండు, వీరలంజూచి, వారికడ నొకరుదెంచి, వారలను దనయాశ్రమంబునకుఁ దోడ్కొనిపోయి, యర్ఘ్యపాద్యంబులును, సత్ఫలంబులును నొసంగి పూజలం దన్నెను. వారును నచ్చట పెక్కుదినంబులుండి, తమమాయావిద్యాకాశలంబున నతనిని వశునిగాఁజేసికొని, యొక్కదినంబున యాతనింగొచ్చి “ కపస్వివరా ” మేము మాపురంబునకుఁ బోయెదము నీవచ్చటికేతెంచెదవేని, మఖంబుగూర్చెదమని చెప్పిన, నతండు మారువలుకక తండ్రినివిడనాడి, యక్కాంతలవెంటవచ్చె. అప్పుడు రోమపాదుం డాతనిని మంత్రపురోహితులతో నెదుర్కొని తనకూతురగు శాంత నొసంగి, వివాహంబుగా వించె. ఇప్పు డాఋశ్యశృంగుండు మానుయింట సేయున్నవాడు.

దశ—వసిష్ఠమునీందా ! నేనారోమపాదుని కడకేగి,

ఉ॥ సంతతి లేనివాడ బెలు • చక్ష గ్రతువొక్కటి నేయుచుంటి నీ
 శాంతమనోవిభుం గృహను • శాంతసమేతముగాగఁ బంపుమీ
 సంతసమేర్పడంగ నృప • సత్తమ యంచును వేడికొన్నచో
 స్వాంతమునందు సంతసిలి • పంపకయుండునె రోమపాదుఁడు.

వసి—అందుకు సందియంబందవలదు. ధరాపాలురనందఱను యాగముజూచిపోవుటకుఁ బి
 లువఁ గొందఱనుఁతులంబంపి, నీవుమాత్రము, మిథిలాపురాధీశ్వరుండగు జనకు
 ని, కేకయభూపాలుని, రోమపాదుని స్వయంగాఁ బిలువు.

దశ—చిత్తము. ఇంక మనమేగి ఋశ్యశృంగుని దోడితెచ్చుటకుఁ దగిన ప్రయాణ స
 న్నాహం బాచరించుకొనవలయును. రండు.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

రంగము—రామశాస్త్రి ప్రవేశము.

రామ—(తేజుచుచు) వర్ధిల్లుఁగాక. వర్ధిల్లుఁగాక. దశరథుండాచంద్రితారావనీశరథి
 స్థాయిని వర్ధిల్లుఁగాక ! దశరథుండు పుత్రసంతుఁడై యెగడుఁగాక.

కృష్ణశాస్త్రి—(ప్రవేశించి) అయ్యా ! తమదేగామము ?

రామ—మాదేగామమైననేమి ? నీవిప్పుడేదియో గ్రామమునుండివచ్చుచున్నట్లున్నావు.

సత్వరమ్ముగ యజ్ఞశాలకుఁబోయి భోజనం బాచరించి సంభావనగైకొమ్ము.

కృష్ణ—ఏమియజ్ఞము ?

రామ—నీకుఁదెలియనేలేదా ! దశరథుండు పుత్రసంతానమునకై యశ్వమేధయాగంబు
 నేయుచున్నాఁడు. అందునిమిత్త మనేక రాజులు వచ్చియున్నారు. శాంతయు
 ఋశ్యశృంగుండును నరుదెంచినారు. మనము చూచితీరవలయును. దశరథుని
 జూచి యాశీర్వదించిన భూసుకులకెల్లఁ గొల్లలుగ ధనము లభించుచున్నది.

కృష్ణ—కవీశ్వరుల కేమైన బహుమతులిచ్చుచున్నారా ?

రామ—కొల్లలుగా ; తమకుఁ గవిత్వమందు బ్రావీణ్యమున్నదాయేమి ?

కృష్ణ—కొద్దిగానున్నది. నేనును రాజుగారిదర్శించెద.

రామ—అయ్యా ! నన్నుగూడ మీవెంటగొనిపోండు. ఏవో రెండుపద్యములువ్రాసి
 యిస్తే నల్లనవేసి చదువుతాను. అమాయకుఁడారాజు నాకేదైన నొసంగకపోడు

కృష్ణ—ముందునాకాకలి యగుచున్నది. భోజనానంతర మాలోచించుకొందము రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

శ్రీరామజననము.

తృతీయాంకము.

దేవలోకము—సుధర్మాసీనుడై దేవేంద్రుడును, బృహస్పతియు, జయంతుడును బ్రవేశించుచున్నారు.

ఇంద్రు—ఆచార్యవర్య! దేవతానాథుండనై యుంటినను సంతసంబేకాని, నాపదవియును బ్రతుకును వేయేండ్లాయువు దినదిన గండ మనునట్లున్నది.

ఉ॥ ఎందఱిలో సురారులను ♦ నే పడగించితి దర్పమేర్చి యిం
కెందఱిలో వధించెను ర ♦ మేశుడు సత్కృత బూచి భూమి నిం
పొందఁగఁ బెక్కువేషముల, ♦ బోయెను భీతియటంచు నుండఁగా
పందెగళాస్యఁడిట్లు మన ♦ పై కరుదెంచెను నేమిసేయదున్

అన్నా ! ఆభి రతీశునకేమియుఁ బనిలేదుకదా. ఇట్టి మ్రుక్కడి రక్కసులఁ బుట్టింప నేల?
అబ్బబ్బా ! వీరియెగుటఁ బాశఁజాలకుంటినిగదా.

బృహ—బ్రహ్మ వీరిని బుట్టించినఁ బుట్టింపవచ్చునుగాని దుర్భేద్యములగు వరంబు
లీయనేల ?

ఇంద్రు—అన్నన్నా ! ఆవరంబులు దలంచినంతమాత్రముననే నాగుండెలు తల్లఁడిట్లు
మన్నవి. నునదిద్ధసాధ్యయక్షకిన్నరకింపురుపగరుడొరగాదులచే మరణంబులేకుం
డ బ్రహ్మ యీతనికి వరంబు లిచ్చెనట. ఇట్టివరంబు లిచ్చునప్పుడఁ భాత
యిందుకైనను వెనుకముందు లరియ నవసరములేదా ?

బృహ—వెనుక ముందులు చూచినచో నిల్లెల యుండును. త్రిమూర్తీలు తపంబు
నకు సంతృప్తి నొందువారుకదా ! అందు భానానాథుడు తన్నుఁగూర్చి తపం
బాచరించినచో మరింత గొంగి మరికొన్నివరంబు లిచ్చును. ఈదానవుండు
బ్రహ్మంగూర్చి తపంబొనరించు యాతనిని మెప్పించి యట్టివరంబులు వడసినాడు.

ఇందు! — గురువర్యా ! ఈదశకంఠుఁ డంతటితపం బాచరించెనా ?

బృహ—వాఁ డాచరించిన తపంబు నేమనీంద్రుఁడును జేసి యుండలేదు. పదివేల వత్సరంబులు పంచాగ్నుల మధ్యంబున నిలచి ఘోరతపం బాచరింపుచు జ్వలన హస్తంబు బూతికాయగుచుండు నప్పటికి నొకతల యజునిఁ గూర్చి యగ్నికా హుతి నేయుచుండెను. ఇట్లు తొమ్మిదివేల వత్సరంబులకును దొమ్మిదిశిరంబులు ను నగ్నికాహుతిజేసి పదియవవత్సరంబునఁ బదియవశిరంబును నగ్నింబడవేయనుం డ నవ్విరించి ప్రత్యక్షమై “ నీవుచేసినఘోరతపంబున కానందించితి వలసిన వరంబులు గోరుకొ” మ్మని యానతీయ నాదైత్యుం డాతనిని విలొకించి, జీవికి శత్రువు మరణంబుగావున నాకమరత్వమిమ్మని వేఁడెను. అందులకుఁ బితామహుం డు సమ్మతింపక నదితప్ప వేరొండు వరంబు గోరుకొమ్మని చెప్పెను.

ఇందు!—విధాత మనకిప్పటి కిండుక యుపకారమే చేసెను.—లేకున్నచో మనల నాదైత్యుండు బ్రతుక నీయకయే యుండును, తరువాత,

బృహ—అప్పు డాతండు సురసిద్ధవిద్యాధరకిన్నరకింపురుపగరుడోరగాడులచే మరణంబు లేకుండ వరంబిమ్మని కోర, నతండిచ్చి, యగ్నికాహుతి జేయఁబడిన తొమ్మిది శిరంబులును మరలవచ్చునట్లు బ్రసాదించె.

ఇందు!—ఆదుర్మార్గుని పేరు విన్న నే భయంబగుచున్నది. దేవా ! ఇందఱిచేతను మరణంబు లేకుండ వరంబు లందిన యాదానవుండు నరులచే మరణంబు లేకుండ వరం బేలగ్రహింపలేదు. సురాదులు జయించుచున్న యాతనికి నరులెంతమాత్రమని తలంచియుండెను గాఁబోలు.

బృహ—అయియుండును గాని యది మనకుపకారమే.

ఇందు!— ఏట్లు:

బృహ—ఎప్పుడో శ్రీమహావిష్ణువు మనలం గరుణించి నరరూపంబున నీతనిని వధింప కుండునా..!

ఇందు!—ఇప్పటికి నారాయణునకు మనయందు దయరాకపోయెనుగదా.

బృహ—ఏమట్లంటివి?

ఇందు!—మొన్న నేను నారాయణ సన్నిధానంబునకు నేగి, రావణుండు దండెత్తి వచ్చుచున్నాడని తెలిపి,

చం॥ హరి పరమాత్మ యేలుమిక • నార్తజనావన రావణుండు సం
గరము నొనర్చి సర్వసుర • కాండము గెల్వగవచ్చుచుండె న

ద్వారములు గల్గియుండుటను, ♦ వాడెక నూరకపోడు కావున

దురమున నాకు నీవిపుడు ♦ దోడ్పడు చక్రము బూనుచు గృహ.

బృహ—అందుల కాజగద్రక్షకుండగు లక్ష్మీనల్లభుం డేమనిప్రత్యుత్తరంచిచ్చెను?

ఇందు—ఏమనిచ్చెనా !

చ॥ తెలిసెను దేటతెల్లముగఁ ♦ దెప్పగనక్కఱలేదు భీతినిం

గొలుపుచునుండె లోకముల ♦ గుఁ గడుఁగూరతబూని యంచు నే

నరసితి దానవాధముని ♦ నాజిని వానిమదంబడంపఁగాఁ

దరి యిదిగాదు నాకు విను ♦ తధ్యముజెప్పితి దేవనాయకా.

అని చెప్పినాడు.

బృహ—సహాయపడనందుకుఁ గారణంబేమైనఁ జెప్పినాడా !

ఇందు—ఇట్లుజెప్పినాడు.

తే॥ గీ॥ బవరమునుసేయగా నేను ♦ వచ్చియున్న
నరిచయంబును దునుమక ♦ మరలనెపుడు
వట్టినాప్రతిజ్ఞలుసాగ ♦ వయ్యయిపుడు
దానవుండు నరములబడసి ♦ తనరుకతన.

నీచునియందు జింతమాని యాతనితో నెట్టెట్టో రణంబుచేయుము. ఆతనిని నేనే యెప్పు
డో వధించెన.

బృహ—ఈమాట నేనిదివఱకే చెప్పియుంటిని. ఎప్పటికయినను నాదైత్యుండు నారా
యణచక్రానలజ్వాలలయందు భస్మమై పోవలసినవాడే.

ఇందు—ఎప్పుడోమాట నిప్పుదాలోచింపనేల ? ఇప్పుడీ దానవుని దాడుటయెట్లు ?

(తెరలో)

తే॥ గీ॥ పాటిపోయెడి యమరులఁ ♦ బట్టిపీచ
మడఁపుడి మదిలోన భ ♦ యంబులేక
దేవవేశ్యలదోడ్తెచ్చి ♦ దివ్యమైన
యాటలాడింపుడి వేగ ♦ హర్షమెసఁగ.

ఇందు—అచార్య! ఎవ్వరిదీకంతస్వరము.

బృహ—ఎవ్వరిదని యడుగ నేల? కూరచిత్తులై పరాక్రమంబున విజృంభించిన దైత్యులనియే.

ఇందు—అమరుల సైన్యంబంతయుఁ బలాయనంబైనది కాబోలు. యమవరుణకు బేరాదు లేమైరోకదా!

తొందరగా జయంధరుఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు

ఇందు—(జయంధరుని జూచి) జయంధరా! ఏమి? యింత తొందరగాఁ బరుగెత్తుకొని వచ్చితివి.

జయం—అమరులయొక్క యపజయంబును దెలుపుచుని ధాత నానొసట వ్రాసినాడు.

ఇందు—ఏమి! అమరులకే యపజయమా?

జయం—ఆరాక్షసులతో బోరిపోరి, తుదకు మన సైన్యంబంతయుఁ బలాయనంబై పోయినది. యమవరుణకు బేరాగులే యోడిపోయిరి.

ఇందు—అక్కటా యముడుగూడ నోడిపోయెనా.

జయం—దేవా! ఏమి చెప్పును. యమరాజును లిరువురును గలహంబునకు దొడంగి ఘోరంబుగఁ బోరుచుండ నందు యముఁ డలిగి ప్రళయకాలకుద్రుని లీల మండి పడుచుఁ దన దండమును దైత్యునిపై విడువఁబోవఁ గడురయంబున బ్రహ్మ య చ్చోటికివచ్చి యాతని చేయిబట్టుకొని,

మ॥ యముఁడా! వీడకు నీదుదండమును దైత్యశ్రేష్ఠుపై నిష్ఠుడం
డ మునం జచ్చు నతండు తప్పక నిశాటస్వామి చాకుండు న
ట్లు మహిక్ష నేను వరంబులిచ్చితిని నెట్లో సైచి శాంతించు మిం
క మదీయోక్తిని సత్యమౌనటులుగా గావింపుమీ చంపకన్.

అని వచించె. అప్పుడు శమనుం డేమియు మారువలుకక రథంబుతోగూడ మాయ మయ్యెను.

ఇందు—హా అమరులారా!

చ॥ సురరిపు లేగుదెంచి మిము • సొక్కగఁ జేయుచునుండ, నేను సం
గరమున కేగుదెంచి రిపు • కాండ్ముతోడ నెదిర్చి వారలన్

దఱిమి ముదంబుమికివుడు ♦ తద్దయుఁగూర్చగ లేకపోతిగా
వరబలమున్ బరాక్రమము ♦ భండన పాండితి గాల్పనా మహిన్.

తే॥ గీ॥ బలముగలిగియుండియును బల్ ♦ వజ్రబాణ
ముండియును వలసిన సైన్య ♦ ముండి యసుర
వై రిదాకగా వెఱచితి ♦ భారతీధ
వుండు వానికి వరమిచ్చి ♦ యుండుకతన.

తెరలో

సీ॥ నరభోజనులమంచు ♦ నానావిధంబుల
దై త్యులదూషించు ♦ ధైర్యశాలి
గౌతమమునికాంత ♦ గలియంగ నడిరేయి
కుక్కుటంబై నట్టి ♦ టక్కరీడు
సంగ్రామమందున ♦ శంబరాసురధీరు
గెల్చినయట్టి సత్కీర్తి పరుఁడు
నజ్రబాణము చాల్చి ♦ బాహుబలస్ఫూర్తి
జరియింపుచుండెడి ♦ శౌర్యమూర్తి

తే॥ గీ॥ అష్టదిక్పతులెల్లరు ♦ నతిముదమునఁ
దన్ను సేవింప నలరెడి ♦ మన్నె కాడు
అతఁడు మీనుహారాజు స్వర్గరాధినాథుఁ
డేడనున్నాడొ తెల్పుడి ♦ తిదశులార.

జయం—దేవా ! తొందరపడుడు.

ఇందు—జయంధరా ! ఈకంతస్వరం బెవ్వరిది ?

జయం—రావణాత్మజుండగు మేఘనాథుం డరుదెంచుచున్నాఁడు.

ఇందు—వీడు గడుమాయా యుద్ధవిశారదుండని వినియుంటి. (బృహస్పతిం జూచి)

అచార్య ! కర్తవ్యమేమి ?

బృహ—రణాతిధ్యంబు నిచ్చుటయే కతన్యము. వీడు మంచిమాటలచే జను
వాడుకాడు.

జయం—తండ్రి! దీనికి మిరానాచింపనేల?

శా|| ఆలోచింపఁగ నేల వీనికిటు దైత్యాధీశుపుతుండు దా
నీలీలన్ జనుదేరనిమ్మిపుడు నేనెంతైన వెన్దీయకే
యాలంబందునెదిర్చి వానిని సముద్యద్దర్ప మేపారగా
గ్రోలంజూచెద వానిప్రాణచయముల్ ధూషింప నక్తం చరుల్॥

అంతమేఘనాథుడు సీ॥ నర—అనువద్యంబును జదువుచు

బ్రవేశింపు చున్నాడు

మేఘ—ఇందుఁడెక్కడ?

తే॥ గీ॥ మమ్ముగెల్వంగ మదియందు ధయమునంది
యమర సేనను నాజికి నంపినట్టి
వీరచరితుండు బలుఁడు దేవేంద్రుఁడతఁడు
నతనిఁ జాడగోరెడి రావణాత్మజుండు.

(ఇంద్రునిజూచి) ఇదిగో! ఇందుఁడు. ఆహా! యేమి నాభాగ్యము.

తే॥ గీ॥ వెదుకబోయినతీగయే పదమి లకును
దగులు భంగిని సిప్పడి దైత్యరిపుని
గాంచగల్గితి గన్నుల కటవుదీర
చూడవలెనీతని బలము సొంపునింక.

(ప్రకాశముగా) దేవేశ్వరా!

మ॥ వరసంగోమము సేయగా సమరులన్ బంపించి నీవిట్లు మం
దిరమందున్ ముదమందుచుంటివె రణా తిధ్యంబునుంగోరి నే
నరుదేరన్ ననుగాంచకుండుటిది భావ్యంబౌన నీకిట్లులన్
సరగరమ్ము త్వదీయ శౌర్యగరిమన్ నాకింత చూపింపుమి.

(ప్రకాశముగా)

బృహ—(మేఘనాధుని జూచి) దానవనాథాత్మజా ! రణాతిధ్వంబును గోరి యేతెంచి న నేతెంతువుగాక. ఆపీతంబున నలంకరించి, యొక్కింత రణాయాసంబు దీర్చి కొనిన పిదప నీయిచ్చనచ్చిన ట్లాచరింపుము. కావున నాపీతంబున నానీనుండ వగుము.

మేఘ—(బృహస్పతిని జూచి) అమరాచార్య ! ఇట్లు చెప్పుమని యయ్యిందుఁడు నీతోఁ జెప్పెనా యేమి ? అవునవును. చెప్పియే యుండును. ఈ యమరనాధుని సంగతి యెవ్వరెఱుంగరు.

తే॥ గీ॥ అందెనేనియు జుట్టులే • కందకున్న
పాదములటంచుఁ జెప్పెడి • వాక్య మితని
యందు సార్థకంబయ్యెను • నరసియుంటి
నింకనీవును వచియింప • నేలయిట్లు?

చాలుఁజాలు. మీసంగతిఁ గనుఁగొంటి. ఏవియో నాలుగుమాటలు చెప్పి నన్నుఁ బంపి వేయఁ జూచుమంటిరిగాని, యట్లెన్నఁటికి జరగదు. ఓయీ ! యిందా !

ఉ॥ మాటలతోడనేఁ జనను • భండన భూమిని నీదుశౌర్యమున్
బోటుతనంబు జూడఁ బరి • పూర్ణమనోరథ మేర్పడంగ నే
నీటుగ వచ్చినాడ నిటు • నీవిక భండన మిమ్ము మాకు ము
మ్మాటికిఁ జెప్పినాడ నిక • మానసమందున శంకయేటికిన్.

శా॥ నీరంధ్రంబుగ బాణవర్షము సురా • నీకంబుపైఁ గప్పివే
బారం దోలితి నాలమందల గతిన్ • భావంబులో సంతసం
బారీతిన్ గలుగంగలేదు విను ముద్ద్యద్దర్పమేపార, నీ
తీరుంజూచిన యప్పు మానసము తృప్తింజెందు దేవేశ్వరా.

తే॥ గీ॥ వజ్రబాణముధరియించి • వరలుదువఁట
యెంతయో బలశాలివై • యెగఁడుదువఁట

నసురులను దును మాడగా ♦ సరయుదువలె

వచ్చినాడను భవదీయ ♦ బలముచూడ.

బృహ—ఓయీ ! మేఘనాథా ! ఏల యారీతి బల్కెదవు ? తానే బలవంతుండనని చెప్పుచుఁ గంకణంబు ధరించి యాయుద్రుఁ డేమయినఁ జరింపుచున్న చాడా? అట్టిచోవృధా గాఁ గయ్యంబునకుఁ గాలు ద్రవ్వనేల? దీనివలన మీరువడయలభ మేమైననున్నదా? మీకు శౌర్యంబు గలదేనివైరులమీఁదఁ జూపనగునుగాని యకారణంబుగ నమరచోకంబుపైకి దండెత్తి వచ్చుటయేమిన్యాయము? ఇదిమీకు సమంజసముగ నే కన్పడునుగాని, మాబోంట్లకుమాత్రము సమ్మతిగనుండదు. కావున నిదివఱకే మాయమరులనందఱిని గాసిచేసి, పలాయనమగునట్లుజేసిన నీవింక నింతట నూరకుండి మీలంక కేగుటమంచిది. రణంబాచరించినచో నుభయబలంబులును నాశనంబగుట తప్ప మరేమియుఁ బ్రయోజనములేదు. అదియుంగాక నీవిప్పు డింద్రునితోఁ గయ్యంబాచరించితివేని యిరువురిలో నెవ్వరుగెల్తురో యెవ్వరికిఁ దెలియును? జయాపజయంబులు దైవాధీనముకదా. అమరులకు మృత్యువులేదను సంగతి నీకుఁ దెలియును. ఆకారణంబున శచీధవుండు రణంబున నీచేమడియువాఁడుకాదు. ఒకవేళ నీవు మడిసితివేని మహాబలపరాక్రమముచే విరాజిల్లుమున్న నీకై నీతండ్రి యెంతయో పరితపించవలసినచ్చును.

మేఘ—(నవ్వుచు) మేము భూసురులవలెఁ బిఱికివారసునియా యిట్లాడుచుంటివి. ఈ యింద్రునకుఁగాని, నీకుఁగాని మరియెవ్వరికినిగాని భయపడువాడనుగాను. నేనొకవేళ రణంబున మడియుదునేమోయని భీతిగొల్పుచుంటివా? ఇట్టిమాట పలికి నందులకు నమరగురుండవని తలఁచి నెరించితి.

క॥ వారణసన్నిభుడను నని

వారణవిక్రిముఁడై త్యక్తవర్జుని సుతుఁడన్

వీరుఁడ నా బాణంబులఁ

బారింబడి బ్రతుకలేరు ♦ బలులెవ్వారున్.

ఇందు—(బృహస్పతినిజూచి) గురువర్యా ! మీరింక నీతనితో సంభాషింపరాదు. పరధనపరాంగనాపహరణధురీణుండగు నీతుచ్చునకు నాబాణచవిజూపించినంగాని నీలుపడదు.

మేఘ—ఓహో! నన్ను బరధన పరకాంతాపహగణుడని యాక్షేపించుచుంటినా!
ఓరీ! మూఢా! ఇటువినుచు.

ఉ॥ నీవలె నేను శాతమమునీందుని యింటను గోడినై తినో
నీవలె నేను ద్వష్టసుతునిఁ ఘనద్రోహముబూని చంపియో
దేవవిరోధులెంతయును ♦ దివ్యతపంబును సేయనోర్వనో
భావమునం దలంప కిటు ♦ బల్కగఁబాడియె దుర్మదాధమా.

ఇందు—(తనలో) బాణంబులకన్న నీతుచ్చునిపలుకులు నాహృదయంబునకు మిగుల
సంతాపముగలుగఁజేయుచున్నవి.

జయం—(మేఘనాథునిజూచి) ఓరోరీ! దైత్యవంశబడబానలా!

ఉ॥ బీరముశౌర్యమున్ గలిగి ♦ వీరుడవంచుఁ బ్రసిద్ధిగాంచి యీ
తీరున దేవతాపతిని ♦ దెంపరివై యిటు బల్కనేల యిం
పారఁగ నీపరాక్రమము ♦ నాజినిజూపగ రాదె యిప్పుడే
ఘోరరణంబునందు నిను ♦ గూల్తును నీ జనకుండు కుందగన్.

మేఘ—తే॥ గీ॥ అదరిపడుచుంటి వేలరా ♦ యాజియందు
నీవునను గెల్చువాడవా ♦ యింకఁ గట్టి
పెట్టు మీమాట నీ బోటి ♦ వీగుతోడ
సంగరముసల్పు మొక్కింత ♦ శౌర్యమున్న.

జయం—ఓరీ! వాచాటా! నృధావచనంబులతో నేమిపనియున్నది. అస్మద్బాణంబు
లు నీప్రాణంబులుగోల కడుతొందరపడుచున్నవి.

మేఘ—అట్లనా. అయిననీ బాణముగాచికోమ్ము.

జయం—ఈశరంబు నీప్రాణంబులుదీయును.

[ఇరువురును యుద్ధమునేయుదురు జయంతుఁడు పాటిపోవుచున్నాఁడు]

ఇందు—(రాదా వేసుడై)

శా॥ ఓరీ! నిల్చుమొకింత సేపిచట జన్మోద్యోగమున్ బూని, నీ
ధీరత్వమును శౌర్యమున్ బలము నర్థిం జూపుమీ వేగమే

నారాచంబులగప్పి నిన్నిదె వెసన్ ♦ సంగ్రామరంగంబులో

గూర్తుల్ దాంపులెల్ల గుండగమదిన్ ♦ గూల్తున్ నిమేషంబులో.

మేఘ—ఓరీ! ఇంద్రా! నీవుబంపించిన యష్టదిక్పతులగతి యేమైనదో నీకేతెలియును
కదా. నన్నునీవుకూల్పువాడవును నేనునీచేగూల్పబడువాడనునా! చెప్పవచ్చు
నుగాని చేయుట నుకరముగాదు. నాతోఁ గయ్యమనఁగా నేమిగాఁదలంచితివో.

సీ॥ నందనంబిదిగాదు ♦ నరభోజచులతోడ

నిండినకయ్యంపు ♦ నేలగాని

రంభచల్లెడిపుష్ప ♦ రాగంబులివికావు

వేఁకిచూపెడిబాణ ♦ వితతిగాని

ఆరూఢ మధురవీ ♦ శారవములుగావు

ప్రతిభటాభీలహుం ♦ కృతులుగాని

తద్దయువంచింప ♦ ద్వష్టసుతుఁడుగాడు

శూరుఁడౌ రావణ ♦ సుతుఁడుగాని

తే॥ గీ॥ తలఁప సుఖకేళి గాదు యుద్ధంబుగాని

మురియుటలుగావు ఘనమృత్యు ♦ ముఖముగాని

చాలు నీవేడ నన్నిట్లు ♦ చంపుటేడ

నవ్వుదురు దీని విన్నను ♦ నెవ్వరె న.

ఇంద్రా—ఓరీ! నీప్రగల్భంబు లిక్కడసాగిరావు.

మ॥ సమరంబందున నిప్పు నీదుజనకున్ ♦ జంపందలంపూనుచున్

శమనుండున్ దనదండమూనివిడువం ♦ గానుండగా ధాతవే

గమయేతెంచి కృపాకటాక్షమునదాఁ ♦ గాపాడె గాకున్నచో

యమునిం జేరరె నీదుతండియును దైత్యశ్రేణి యీపాటికిన్.

కానిమ్ము. నేను నీతు శృంగంచెదను రమ్ము.

మేఘ—ఇదిగో రణంబునకు సంసిద్ధుఁడనైయుంటి.

(ఇరువురును గయ్యంబాచరింపుచున్నారు మేఘనాథుఁడిందుని బంధించును)

మేఘ—ఓయిందా! నీవుపలికిన చీరపుబలుకులేమైనవి. ఈశౌర్యంబుతోడనేనా దై-
త్యుల నెదిరింపఁదలంచితివి.

బృహ్మ—(తనలో) ఆహా! దేవనాథుం డొకదైత్యునిచే జిక్కఁజలసినవాడా! కాలగతి
కెవ్వరుకర్తలు?

ఇంద్రు—(తనలో) ఆహా! ఈదుర్మార్గుఁడు నన్నుమాయచేసి బంధించినాడే. ఇంకవీ
డు నన్నేమిచేయునోకదా! ఏమిచేసినను ననుభవింపకతప్పదు.

తెరలో-

నందనా! మేఘనాథా! భవదీయబాహుబలశౌర్యపరాక్రమంబుల కెంతయో సంతసిం-
చితిని. దేవతాతతింబారదోలి మహాకీర్తిఁగడించినాడవు. ఇట్టిమహత్కార్యం-
బు నాచరించి మనదైత్యాస్వయంబునకెల్ల యశంబుదెచ్చితివి. ఇంకనుత్రాముని
రథముపైబెట్టుకొని సమస్త సేనతోడను మరలుము. నేనును నీవెనువెంటవచ్చెద.

మేఘ—తండ్రిగారియాజ్ఞ నెరవేర్చుచున్నాడ.

(ఎలుఁగెత్తి నలుదిక్కులుబరికించి)

మ॥ బలశౌర్యోన్నతుఁడౌ శచీధవుని మద్బాహు బలాటోపతన్
గలనక బంధనజేసి నేనిదిగొ లంకంజేర్చు చున్నాడ, నా
కులపాటొందుచు నున్న యీతనిని వేఁ గొంపోవగాఁజాలు దో
ర్బలులున్నక వెనువెంటవచ్చి విడిపింపం జూచుకొండియింక.

ఇంద్రు—(స్వగతము) ఈదుర్మార్గుఁడు నన్నిప్పుడు లంకకుఁ గొంపోవుచున్నాడే. అయ్యో!
నన్నిప్పుడువిడిపించువారెవరు? అమరులందఱును బలాయనులైరి. జయంతకుమా-
రుండెచ్చోట దాఁగియున్నాడోకదా. చింతామణీకామధేను కల్పవృక్షేత్యా-
ది భాగ్యంబుల నాసిపోవుచుంటిని. నందనోద్యానంబున విహరించునేనింకగా
రాగారంబున నాసంబెట్లుసేయుదునోకదా. హా! ప్రాణేశ్వరీ! శచీరమణీ! నీ
వు నాకై యెంతకుందెదవోకదా!

మేఘనాథుఁడిందుని గొంపోవుచుండగా తొందరగా బ్రహ్మ
ప్రవేశించుచున్నాఁడు

బ్రహ్మ—(మేఘనాథునిజేయిబట్టుకొని) వత్సా! రావణీ!

తే॥ గీ॥ మూడులోకంబులేలు సంపూర్ణబలుఁడు
పాకశాసనుబంధించి • వరలినావు
చాలదేయిది భవదీయ • శౌర్యమునకు
నింద్రజిత్తునుపేరిట • నెగడుమింక.

నీపీతనినిప్పుడు లంకకుఁగొనిపోవుట భాగ్యముకాదు. ఇతనిని విడిచిపెట్టుము. నీకమరత్వం
బును ద్రిలోకాధిపత్యంబునుదప్ప మరియొండువరంబులుగోరుకొ మ్మిచ్చెదను.

మేఘ—పితామహా ! భవదీయాజ్ఞను మాళింధరించి యీయిందునివిడిచెదను. నాయం
దుగరుణాంతరంగుండవై నేను రక్తచేలంబుధరించి, యెఱ్ఱనిగుఱ్ఱంబుల గలిగిన, య
గ్నివర్ణంబగు రథంబెక్కి రణంబుసేయు నెడనమర్త్యతనిమ్మ.

బ్రహ్మ—అట్లేయగుఁగాక.

మేఘ—(ఇందునివిడిచి నిష్క్రమించును)

ఇంద్రు—(బ్రహ్మనువిలోకించి) మహాత్మా ! భారతీమనోహరా ! నురానురసమరంబు
లయందెన్నఁడును రిపులచే బరాభవింపఁబడని నేనిట్లు మేఘనాథునిచే బంధింపఁ
బడుట కేమికారణము ?

బ్రహ్మ—ఇంద్రా ! నవ్వుచుజేసినపాపం బనుభవింపకతీరునా ! ప్రపంచంబుననున్న నా
రీమణులందఱికన్న మేటియనదగునట్లు నేనొక్క కుటిలాలకను సృష్టించి దానికి
నహల్యయనునామం బిడితిని. అక్కన్నియనెవ్వరికిఁతునని నేనాలోచించుచుం
డ, నీవు మనంబునదానినిగోరి, త్రిలోకాధిపతినగు నాకుగాక యిక్కన్య యెవ్వ
రికిఁదగునని తలంచియుంటివి. తరువాతి నేనక్కాంతను నిల్లడగాఁ గొన్నిది
నంబులుంచుకొనుమని, గౌతమునికడకంపితిని. ఆతం డామెను నతిజాగరూకత
తోఁగాపాడి, క్రమ్మర కొన్నివత్సరంబులకు నాకడకుఁ బంపెను. నేనాతనిబుద్ధి
కిని దపోబలంబునకునుమెచ్చి యామె నాతనికేయిచ్చి వివాహంబాచరించితి.
అనంతరము నీవు ఎంచనబుద్ధిచేత నక్కాంతను గూడ నయ్యది గౌతముండెఱంగి
నీకిడినశాపంబులలో నిట్టిశత్రువులచే బంధింపఁబడుదువని కూడనిచ్చెను. ఆకా
రణంబున నేఁడిట్లు బంధింపఁబడి నాచేఁడిమి క్తుండవైతివి. ఇంక విచారింపక
భయంబుదక్కి గృహంబునకుఁబొమ్ము.

ఇంద్రు—మహాత్మా ! నీక నేకనమస్కారములు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

రంగము—రావణుడు—ప్రవేశము

రావ—(స్వగతము) సకలలోకంబులును గెల్చితినిగాని మన్మథుని జయింప నావశ్యమైనది కాదుకదా !

తే॥ గీ॥ సంగరంబున శాత్రవ ♦ సమితివీడు
బాణములకన్న వేడియై ♦ పరఃగుచుండు
నంగజుడువీడు పుష్ప శస్త్రాస్త్రచయము
వీనిగెల్వంగ శక్య మెవ్వనికగును.

ఔరా ! మన్మథా ! నారాజ్యలక్ష్మీయగు మందోదరి నాసన్నిధిలేదుకదాయని తలం
చియా యిట్లువేషజొచ్చితివి. (ఆకాశమువంకఁజూచి) మింటజంగుఁ డెట్లువి
రాజిల్లుచున్నాడు? కామున కీతండు మేనమామయగుటంజేసి, విరహాంబోధినిమ
గ్నమానసులవేపుటకాతనికి దండుమరింతసహాయంబుసేయును.

అంతవజ్రకంఠుడు—ప్రవేశించుచున్నాడు

వజ్ర—(రావణునిజూచి తనలో) ఓహో ! దానవేంద్రునకు మారవికారంబంకురించినదే.
ఇంక నన్నతడేదేవవేశ్యనో పిలచుకొనిరమ్మనిచంపును. ఈయన కామవికారంబు
నాకొంపతీయుట కేవచ్చినది.

(ప్రకాశముగా) దానవేంద్రా !

రావ—వజ్రకంఠుడేనా !

వజ్ర—దైత్యేశ్వరా ! నేనువజ్రకంఠుడనే పిండాఠబోసినట్లు వెన్నెలకాయుచుండ న
న్నానవాలుబట్టలేకపోయితిరికదా.

రావ—ఇస్సీ ! ఆనవాలుపట్టకేమి? అబ్బా ఈవెన్నెల యెంతప్రాణముతీయుచున్నది.

వజ్ర—దేవా ! అట్లువచింతురేమి? వెన్నెల కన్నతల్లికదా.

రావ—కాముకులపాలిఁటి యమదూత.

వజ్ర—దేవరవారు కామునకు లోబడినట్లేయున్నది.

రావ—లోబడక చేయునదేమియున్నది ?

వజ్ర—వానిపీచమడంపలేరా !

రావ—అచ్చరమచ్చకంటి యొక తె లభించినప్పుడుకదా.

వజ్ర—మీరుదేవలోకముపై దండువిడిసినారనివిని దేవవేశ్యలందఱును బారిపోయిరి.

రా—అమరులనుబట్టి పాల్గొన్నట్లు వారినిగూడ నేమైనచేయుదుమని తలంచిరికాబోలు.

వజ్ర—(ప్రక్కలంజూచి) దేవా! సద్దుచేయకుండు అటుజూడుడు. ఆహా! తాటిమీ
జలవలె కనులుద్రిష్టచు, నీటుగానడచుచు పాటబాడుచు, నీచాటునెవ్వత
యోవచ్చుచున్నది.

రావ—ఈవాల్గంటి యెవ్వతోకదా!

[రంభ ప్రవేశించుచున్నది.]

రంభ—(రావణునిజూచి తనలో) అన్నా! మోసమువచ్చెనే. ఈతండు కడుకూరకృ
త్యుండు. వీనియెదుటనుండిగాని పోవకతప్పదు. ఏమిహానిసేయునో
(నడచుచున్నది)

రావ—(రంభంజూచి)

ఉ॥ ఎవ్వరదానవీవు జల ♦ జేక్షణ నీయభిధానమేది, నీ
వెవ్వని దృప్తిజేయగను ♦ నెచ్చటి కేగుచునుంటివిప్పుడు
గ్రోవ్విరిబంతిరో యికను ♦ గోర్కలరారగ నన్నుగూడి, నీ
వవ్వల నేగుమీ యికను ♦ నందక సందియమెంతయు ముది.

రంభ—(తలవంచినిలువఁబడును)

వజ్ర—ఏమి! మారుపలుకవు? దైత్యేశ్వరుండగు దశకంఠుండు నిన్ను గోరుచుండగాఁ
బలుకకుండుట కెన్నిగుండెలున్నవి?

రావ—రామామణీ! భయమునొందెదవేల?

రంభ—దానవేశ్వరా! నన్నురంభయందురు.

వజ్ర—దేవా! దేవవేశ్యలలోకెల్ల సౌందర్యంబునఁ బ్రసిద్ధికెక్కినదిరంభయే. దేవరవా
రు నేఁడెంతయుఁ బుణ్యముచేసికొనిరి.

రావ—రమణీ! జగత్ప్రఖ్యాతనుందరవిగ్రహావగు నిన్నుఁగాంచుటంజేసి, నేనెంతయు ధ
న్యుండనునుమా!

రంభ—(తనలో) ఈదానవుని చిత్తంబు నన్నుఁజూచినయంతనే చలించియుండనోపు

రావ—తరుణీమణీ! సందేహించెదవేల?

శా॥ లంకాలక్ష్మీకి భర్తనై జగము లెల్ల భీతిజెందన్ నిరా

తంకం బొప్పగరాజ్యమేలుదును దైత్యశ్రేణి సేవింపగాఁ

బంకేజాస్త్రిని బాణ జాలమునకుఁ ♦ బాల్జెంది నీయండనో
పంకేజాక్షిరొ చేరినాడనుగృహఁ ♦ భావించి రక్షింపుమీ.

వజ్ర—రంభా ! ఇంకను నాలోచించెదవేమి ? మంచిబహుమతి దొరకగలను.

రంభ—(ఎఱ్ఱబారిచూచుచున్నది)

వజ్ర—నీచూపులకు భీతినొందువా గిచ్చట నెవ్వరునులేరు.

రంభ—దానవేశ్వరా ! నీవునాకు మామవగుదువు. నేనునీకుఁగోడలను. నన్నెవలైనబ
రాభవించినచో నీవు బ్రోవవలెను. అట్టిచో నీవే నన్ను బరాభవించువా ! పరు
ల విధంబున నీవే నన్ను నగుబాట్లొనరింప న్యాయమా !

రావ—తే॥ గీ॥ పరగఁ గోడలమంచును ♦ బల్కండగునె
నాదునందనున కెపుడు ♦ నాతివౌచు
నింట వాసంబుజేసితో ♦ యింపుమీర
వింతదోచెను నీమాట ♦ కాంతమిన్న.

రంభ—దానవనాథా ! ఇందుసందియంబేమున్నది ? నీవును గుబేరుడును నన్నదమ్ములు
కదా ! కుబేరుని పుత్రుండగు నలకూబరుఁడు నాకుభర్తయగును. ఆవరుసంబట్టి
నేను నీకుఁ గోడలను. నీమతుండగు నలకూబరుఁడు ధర్మగుణంబున బ్రహ్మణ్యం
డు. భుజశక్తియందు తుత్రియుఁడు. కోపంబుదాల్చినేని యగ్నివంటివాఁడు.
ఆతఁడుతప్ప నన్యపురుషులపై నాకువలపులేదు. కావున నామనవిని నాకనుజ్ఞ
నిమ్ము.

రావ—అబలా ! అమరపురంబునంగల వేశ్యలవాఘులు మర్యాదలును నేనెఱుంగవని
కావు.

వజ్ర—బోగయువాండ్రకు వాచియరుసలుకూడునా ! డబ్బుతోఁపేపని.

రంభ—దైత్యాన్వయవార్ధిచంద్రా ! కోడల నంటుటపాపము సజ్జనపథంబునబొమ్ము.
సత్కితకనందుము.

రావ—నీవావులతో నాకవసరములేదు. రమ్ము. (బలవంతముగ దీసికొనిపోవును)

వజ్ర—ఈయుండబోగంకుదిరినది. (నిష్క్రమించును)

నలకూబరుడు—(ప్రవేశించి) ఏమీ ! చాలప్రార్థించినది. పేయసియగు రంభయుం
తనరకును రాలేదు. కారణమేమోకదా. ఎన్నడును నింతయాలస్యముచేసికొ
లుంగదు. (ప్రక్కలజూచి) అదిగో ! స్త్రీయాతకరవంబు విననచ్చుచున్నది.
ఎవ్వరిదోకదా (పరికించి) ఎవరోయనుకొంటిని. నాకాంతయగురంభయే. ఏమీ
కారణమో ఇట్లేడుచున్నది.

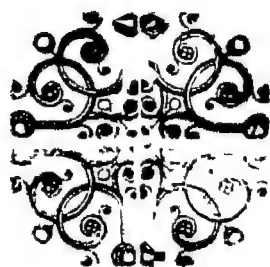
రంభ—(ప్రవేశించి నలకూబరునికాళ్లపైబడి) ప్రాణేశ్వరా ! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

నల—రమణీ ! నిన్నింతగాసిజేసినదురాత్ముం డెవడు ?

రంభ—నాధా ! ఏమిచెప్పుదును. నేనునీసన్నిధానంబునకు వచ్చుచుండ, రావణుండు
వారియండు నాకడ్డమైయెంతవేడికొన్నను వినక స్త్రీయొంటిగాఁగనుపించినచో
దుర్మార్గుండేమియొనరించునో అట్టికార్యంబాచరించె. నాయచరాధంబుడును
పుము.

నల—(కోపముతో) ఆదురాత్మా ! దశకంధరా ! నాతపోబలంబైన నెలుంగక యిట్టి
యకార్యముచేసితివిగా ! ఎమిరా ! నీసాహసము. ఓరీ ! కూర ! దైత్యాన్వ
యబడబానలా ! నిన్నుభస్మీభూతమునేయుట నాకొక్క తృటికాలము. బంధు
ద్రోహి ! నీవిష్టుడాచరించిన గుహ్మర్యంబున కిదేకాపమిచ్చుచున్నాడ
“ నిన్నొల్లని సతులను నీవెప్పుడుపరాభవింతువో, యప్పుడు నీతలపగులుఁగాక ”
(రంభనుజూచి) విచారింపకుము. రమ్ము. పోదము. (నిష్క్రమింతురు)

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీ రామ జననము.

చతుర్థాంకము.

విష్ణులోకము—అగస్త్యుడు—దుర్వాసుడు ప్రవేశించుచున్నారు—
అగ—దుర్వాసా !

తే॥ గీ॥ దానవేంద్రుడు బెట్టు బాధలను నెల్ల
విన్నవించి పోవుమటంచు ♦ వేడికొనిన
గావకుండునె మనలను ♦ గరుణబూని
వివిధదానవమదహరి ♦ విష్ణుమూర్తి.

దుర్వా—భక్తజనవత్సలుండగు శ్రీమన్నారాయణుండు మనల సేలరక్షింపకయిండును.
ఇదివఱకెన్నిసారు లనేక యవతారంబులనెత్తి యెంతమందిమృక్కడిరక్కనుల
నుక్కడఁగించి మనలను, నమరులను రక్షింపలేదు. ఇదిగో ! మనము నారాయ
ణుని సౌధంబునుజొచ్చినాము.

అగ—

మ॥ హరి ! నారాయణ ! యిందిరాధవ ! విచిత్రాత్యద్భుతాశ్చర్య భా
స్కరకొటి ప్రవికాస సన్నకుట ! రా ♦ కాచంద్రబింబాననా
సురసంసేవిత పాదపద్మయుగళా ♦ శుద్ధాశ్మ త్రైలోక్యసుం
దర పీతాంబర దీనపోష గుణసాంధ్రా సర్వలోకేశ్వరా !

దుర్వా—

శా॥ శూరాఘోరన్మసింహరూప సుజనస్తోత్రార్హపాదాంబుజా
పారావార సుతామనోరమణ శ్రీ ♦ ప్రహ్లాదసంతానా

ధీరోచార హిరణ్యకశ్యపువధో • దేశోగ్ర దంష్ట్రాకరా
శా రావే మము బోవవేగమె సుచేలా ! భక్తరక్షామణీ.

(అంత తెరలేచును)

విష్ణుమూర్తి ప్రవేశించును

విష్ణు—మునీంద్రులారా ! భవత్పాదపంకేరుహంబులకు నమస్కరింపుచున్నాడ.

అగ—సకలకల్యాణసౌభాగ్యములచేఁ దులదూగుచు చతుర్దశభువనాధీశుండవై, సృష్టిస్థితి
లయ కారణభూతుండవై, నిఖిలమునిజననుగణసంసేవ్యమానుండవై యొసఁగు
నిన్నేమని యాశీర్వదింపఁగలము.

విష్ణు—తాపసోత్తమలారా ! ఆయాసనంబుల నధిష్ఠింపుడు.

మునులు—(ఆసీనులగుచున్నారు)

విష్ణు—తే॥ గీ॥ కారణంబేమిలే కరుణదేర రెవుడు

పావనత్వము గాంచె మన్మందిరంబు

మీయభీష్టంబులను దీర్చి • మేలునెపుడు

సేయనున్నాఁడు మీదగు • నేవకుండు.

అగ—సర్వలోకాదినాథుండనగు నీకుఁజెలియనిదేమన్నది ? సర్వంబు నెఱింగియు మా
చే నెఱుంగసలెనని యిట్లడుగుదువు.

దుర్వా—

శా॥ మీనంబై జలరాసి జొచ్చియును బల్మికా సోమకుడుఁచి, వే
దానీకంబులు దెచ్చి యబ్జభవు శక్రాదుల్సుఖంబంది బ్ర
హ్మనందంబును బొందనిచ్చిన కృపాంభోరాశి వీవెంచగా
నే నిన్నెట్లు స్తుతింపజాలుదును దండీ శ్రీరమానాయకా.

అగ—తే॥ గీ॥ అమర లును దానవులును సయ్యమ్మతమ నకుఁ
గడఁగి కలహంబు సలుపంగఁ • గరుణబూని
మందరంబెత్తినాడ వా • నందమెసఁగ

దివ్యకూర్మంబ వగుచును ♦ దేవతలకు
నమృతము నొసంగితివు మహానుభావ.

మర్వా—

మ॥ కనకాక్షుండు వధూకికోరికకునై ♦ త్మోచక్రిమున్ జాపచు
ట్టినచందంబునఁ జుట్టుచుండగని కుంఠీభూత చిత్తగబుతో
జనసంతాప నివారణంబునకునై ♦ సౌకర్యరూపంబునన్
దనుజుండుఁగఁజాలితివు గుణసాంధ్రా భక్తచింతామణి.

అగ—

శా॥ గంభీరంబగుమాపుతోడ ననుకున్ ♦ ఖండింపగానెంచి శ్రీ
యంభోజాసనరుదులొదిగ ననూనాశ్చర్యమున్ బొందగా
స్తంభంబందున చుద్భవంబయి మహా ♦ శౌర్యంబునన్ దానవున్
దంభంబొప్ప వధించలేదె గుణసాంధ్రా లోకరత్నామణి.

దుర్వా—

మ॥ వడుగా యీతఁడట మచ నెల్లజగముల్ ♦ వర్ణింప బ్రహ్మాదులున్
గడువర్ణింపఁగ దానవేంద్రుబలినిం ♦ గానంగ నేతెంచి. మూ
డడుగుల్ దానమువేడి పుచ్చుకొని భూమ్యాది త్రిలోకంబులున్
లలిదేవేంద్రున కిచ్చియుంటివి ఘరాష్ట్రదంబు సంధిల్లగన్.

విష్ణు—మహాత్ములారా ! ఇనియంతయుఁ దమయాశిర్వచనప్రభావమే నేనుమికారు
ణ్యపాత్రుండనుగాని శ్లాఘాపాత్రుండనుగాను.

దుర్వా—నిఖిలలోకేశ్వరుండవగునీవు, చేసిన ఘనకార్యంబులనుగూర్చి చెప్పుకొందువా!

విష్ణు—మునికులతిలకులారా ! నాయందుఁగరుణాంతరంగులరై తామరుదెంచినకార్యంబు
ను సెలవిచ్చి నన్నుగృతార్థునిగాఁజేయవేడుచున్నాఁడ.

అగ—జగద్రక్షకా ! నీవుమాసంతాపంబును బాపుదువని కలంచి యిట్లరుదెంచితిమి.

విష్ణు—అగస్త్యమునీంద్రా ; నీపలుకు గడువింతగనున్నది.

తే॥ గీ॥ భళిర యజచేతియందు సప్తాంబుధులను
నమరలెల్లరు నాశ్చర్య • మందునట్లు
దాల్చగాజాలిన విపుల • తపసివీపు
ఏల కలిగెను సంతాప • మిపుడు నీకు.

అగ—సంతాపమందుచుండుట నేనొక్కడనేకాదు. సకలమునీందులను తమతమ తి
పంబలు కడిచిపెట్టి యెక్కడికేని బారిపోవలసివచ్చినది.

దుర్వా—

మ॥ ఘనకారుణ్యకటాక్షవీక్షణసుధా • కల్లోలసాధోధివై
మునులన్ గానగ దేవతానికరమున్ • బ్రోవంగ వేళయ్యె నీ
కనులం దెర్వును చక్రమూనుము జగత్కల్యాణసంధాయకా
దనుజశ్రేణిని ద్రుంపుమీ వర దిగంత్ఖ్యాతిఁ జేపట్టుమీ.

విష్ణు—ఏమేమి! మానిచుదుకొలారా! రాక్షసబాధయంతయధికంబుగనున్నగా! మ
హాతపోగరిష్ఠులగు మిమ్ము పొంపించుచున్న యాతుచ్ఛదానవుండెనెందు?—
అగ—నారాయణా! నీవెఱింగియుండియు, మమ్మడిగెదవేల? సగ్వలోకకంటకుండగు
రావణుండే.

దుర్వా—బ్రహ్మవరంబునంజేసి, మునులను దేవతలను లక్ష్యపెట్లకకడుదర్పించియున్నాడు.

విష్ణు—ఆదానవుండు మీకంతసంతాపంబును గూర్చుచుండెనా?

అగ—లక్ష్మీమనోహరా! ఏమనిచెప్పగలము. ఒకమునీందు, నిబట్టి యూర్ధ్వపుండ్రీ
ము నాకుచుండును. వేరొక్కనిబట్టి జన్నిగంబుద్రోండును. మరియొకని గడ్డం
బుబట్టిలాగును. ఒకనినిదన్నను నొకనిపైనవియును. దేవా! ఇదియనియు నది
యనియు చెప్పజాలము.

విష్ణు—పాపము.

దుర్వా—దేవా! ఈతండొక్కడేకాదు. ఈతనిపుత్రుండును తమ్ముండును నట్టివారె.
అందు గుంభకర్ణుని దలంచుకొనినచో గుండెబుబ్బిలగను. దిగ్గజగుంభంబుల
సిక్కిలుజేయును. బాహుకందూతిదీర్చికొనుటకై కుభరంబుల బెకలించును.
భానుని బట్టినెంచును నరులను మ్రొంగుచుండెను. అయ్యో! మహానభావా!
ఏమిచెప్పుదును. మూర్ఖాతిదీర్చి మన్మథధరింపుము.

అంత దేవదూతయగు జయంధరుఁడు ప్రవేశించును
(తనలో)

వనమందుండి మహామదంబున దహాభావంబుతో నెప్పుడు
దినమూలబుచ్చుచునుండు మానివరు లర్థింజూడలేనట్టి శ్రీ
సనకాద్భుత మమానిపూజితపదాబ్జాతుల రమాదారునిక
వనజాతాసనవంద్య జూచితిని నా భాగ్యంబు సామాన్యమే.

తే॥ గీ॥ సంగరంబున బడినట్టి భ్రమమదెల్ల
సమసిపోయెను నెట్లులో విమలచరితు
బంకజాతుని దర్శన భాగ్యమునను
సార్థకంబయ్యె నిపుడు నా జన్మమరయ.

ఇంక నేనాలసింప నేల? శిఖ్రంబుగ నితనిసన్నిధికి దేవేంద్రుని సందేశంబును దెలిపెద.

(సమీపించి) ఆహా! నేనుమంచిసమయంబున కేవచ్చితిని. మనీశ్వరులును రావ
ణాసురపీడితులై యిచ్చటకువచ్చిరని తోచుచున్నది.

మర్వా—దేవదూతయగు జయంధరుఁడుకూడ వచ్చియున్నాఁడు.

జయం—అఖిలలోకరక్షకుండగు శ్రీమన్నారాయణ దివ్యపదారవిందంబులకు దేవదూత
యగు జయంధరుండు నమస్కరింపుచున్నాడు.

విష్ణు - దేవదూతకు జయమగుఁగాక! (ఇంచుకయూరకుండి) జయంధరా!

శా॥ ఉన్నాడా బలసూదనుఁడిపుడు దా నుత్సాహియై కాంతతో
జెన్నారంగను నాజగుంతసుతుఁడుకా భ్రమంబెకా! దైత్యులు
సన్నాహంబున వచ్చియుండరుకదా శౌర్యంబు దీపింపఁగా
నన్నా! విందును వేగఁజెప్పగదవయ్యా! నీదుసందేశము.

జయం—అయ్యో! ఏమనివిన్నవెంటును.

ఉ॥ మొన్న నె రావణుండు పరిపూర్ణభుజావిభవంబుజూపుచు
గ్రన్ననవచ్చె మాపయికి శౌర్యమటంచును నెంచకుండగా
మన్నునగల్పె నందనము బారిగదోలెను దేవతాతతి
విన్నపమేమొనర్తు భుజవీర్యనిబంధన జేసె నిందునిక,

విష్ణు—(ఆతురతతో) ఎమేమి! ఇప్పుడిందు బంధింపబడియున్నవాడా?

జయం—దేవా! లేదు లేదు.

తే॥ గీ॥ మొదట బంధించి కొంపోవ ♦ పిదపబ్రహ్మ
కరుణబూని రావణనుతు ♦ కడకుజేరి
దివ్యమైన నరముసిచ్చి ♦ దేవనాథుఁ
దోడితెచ్చెను నేమందు ♦ దోయజాక్షు.

దేవా! ఆనునాశీరుండు దేవరతో విన్నవించ నాకిట్టులాజ్ఞానొసంగెను. నేఁజెప్పబోవునవి
శచీనాథునివాక్యంబులు.

నీ॥ మునిచంద్రులతిభక్తి ♦ ఘనముగాఁ గొల్చు ప
దాంబుజంబులకు దండంబులనుము
అవతారములనెత్తి ♦ యమరారులనుగూల్చి
మమ్ముగాపాడుట ♦ మఱునననుము
దానవాధముఁడైన ♦ దశశిరస్కుఁడుబెట్టు
శ్రీమలన్ని చెప్ప నశక్యమనుము
దివ్యమునీంద్రుల ♦ దేవతానికరంబు
వీక్షింపఁ గృపతోడ ♦ వేశయనుము

తే॥ గీ॥ నియ్యసుగుఁగూల్ప ననతార ♦ మెత్తుమనుము
నార్యవంద్యునకిది కొద్ది ♦ కార్యమనుము
విబుధవతి యెంతయో విలపించెననుము
నిపుడు భారంబునశనిపై ♦ నిడితిననుము.

దుర్వా—మాధవా! చింటివికదా. మేముపడుచున్నపాట్లకు దేవదూతపలుకులుగూడ
ప్రబలసాక్ష్యమిచ్చుచున్నవి.

విష్ణు—దేవమునిఁగితార్థమై యెట్టిదుష్కర కార్యంబైనను నేను సంతోషంబుతోగానిం
చెదను. మునీంద్రులారా! సంతాపమందవలదు,

మ॥ దశరథగృహములు బ్రతాపమహిమల్ ♦ దట్టంబుగానిండ, న
దశకంఠు సమరాంగణంబునను దోర్దర్పంబునంగూల్తు నా
యసురశ్రేణి భయంబునంది గడు నాహాకారముల్నేయగా
వెసమర్త్యాకృతి స్వీకరించి యవని ♦ వెల్గొందెదన్ దప్పకన్.

అగ—లక్ష్మీరమణా ! నీవు మర్త్యాకృతిస్వీకరించెదవని చెప్పినంతనే మాకెంతయో సం
తోషంబుజనించి రావణుడు మడిసినట్లే భావింపుచుంటిమి.

దుర్వా—ముకుందా ! భూలోకంబున సాకేశపురాధీశుండగు దశరథుండు సంతానమున
కై యిప్పుడశ్వమేధయాగంబునే యుచున్నాడు. పుత్రకామేష్టిగూడజేయును.

విష్ణు—తపోధనా ! ఈసంగతి సమయమునకే జ్ఞప్తికిదెచ్చితివి. అమ్మహారాజు కడు
మాత్యసంభుడును ధర్మనీతపారీణుడునునై చెలఁగుచున్నాడు. కావున నేను
జనింపదగినతావదియే. నేనాతనికి నాల్గూపంబులను బుత్తుండనై వెలుఁగొం
ది, రావణునిపుత్రామాత్యభృత్యాదివర్గంబుతోగూడ సంగ్రామరంగంబున దును
మాడి మిమ్మును బృందారకులను రక్షించెదను. సంతాపమువీడి మీయాశ్రమం
బులకుఁజనుడు.

దుర్వా—ఇప్పుడుకదా మాకానందముకలిగినది. భక్తనత్సలా భారంబంతయునీయది
యే. ఇంకమాకనుజ్ఞనిమ్ము.

(దుర్వానుఁడు అగస్త్యుఁడు నిష్క్రమింతురు)

విష్ణు—(జయంధరునిజూచి) దేవదూతా ! జయంధరా ; నీవిందునిపాలికేగి,

నీ॥ శిష్టులరక్షింప ♦ దుష్టులశిక్షింప భూరిదీక్ష నెపుడు ♦ బూనితనుము

మానులనమరుల ♦ బాధలకుఁ జెడిదుష్టుండు తప్పక ♦ త్రుళ్ళుననుము

ధర్మవ్రతుండై న ♦ దశరథత్నాపాలు పుత్రుండనై భూమిఁబుట్టుదనుము

అమరకంటకుండై న ♦ నాదశాస్యుని రణక్షోణిలో ద్వరలోన ♦ గూల్తుననుము

తే॥ గీ॥ మానసంబునఁ గడుచింత ♦ మానుమనుము

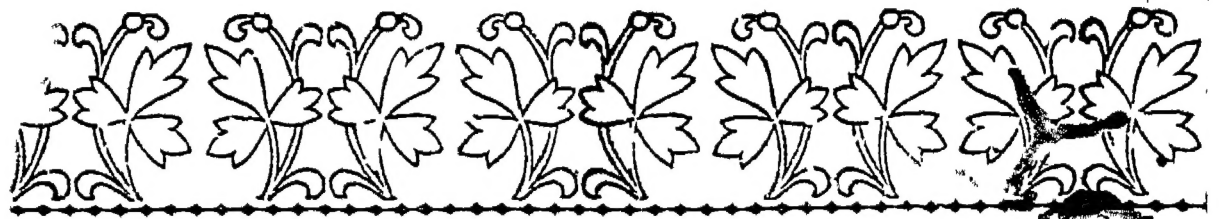
పృథ్విని నదానవంబు గాఁవింతుననుము

నాది భారమటగచును ♦ నమ్ముమనుము

నీవు దేవనాథునికడ ♦ కింకఁజనుము.

జయం—మహాపాదము.

ఇది చతుర్థాంకము.

శ్రీరామజననము.

పంచమాంకము.

సరయూతీరము.

యాగశాల—దశరథుడు, వసిష్ఠుడు మొదలగువారు
ప్రవేశించుచున్నారు

వసి—తే॥ గీ॥ అశ్వమేధయాగంబును ♦ నాచరించి
దేవతల దన్నినాడవు ♦ దివ్యమతిని
పుత్రకామేష్టివ్రతము నిష్పాదొనరించి
నందనోదయభాగ్యంబు ♦ నందఁగలవు.

దశ—మహాత్మా ! ఇదియంతయుఁ దమప్రసాదమే.

వసి—(ప్రక్కలంజూచి) ఆహా ! అక్కడ నగ్నియెంతదివ్యముగఁ బ్రజ్వలిలుచున్నది
(ఆశ్చర్యమున) చూడుము. చూడుము. ఎవఁడోయొకదివ్యపురుషుఁడందుదే
ల్లుచున్నాడు.

తెరలో

దశరథా ! నేను ప్రాజాపత్యపురుషుఁడ. దేవతలపంపున నిన్ను గాంచఁజ్చితిని.

దశ—(ఇంచుకనడచి) మహాత్మా ! ఏమిసెలవు ?

తెరలో

దేవతావరప్రసాదమగు నీపాయసహేమకలశంబును స్వీకరించి యందుండుపోయ
బును, త్వదీయకాంతలకు సమానంబుగబంచి పెట్టుము. నీకునందనములుగలుగుదు

దశ—మహాప్రసాదము. (పాయసకలశంబును గైకొని)

పంచమాంకము.

ఇదికదా సుదినంబు ♦ తుదిలేని నాచిత్త

సంతాపమెల్లను ♦ సమసిపోయె

ఇదికదా సుదినంబు ♦ ముదమూతోయాగంబు

నాచరించినఫలం ♦ బందినాడ

ఇదికదా సుదినంబు ♦ మదనారి సత్కృపా

భాగ్యవిశేషంబు ♦ బడయఁగంటి

ఇదికదా సుదినంబు ♦ హృదయమందు సుతులు

బుట్టినట్టులె తలఁపోయుచుంటి

తే॥ గీ॥ మీకృపాకటాక్షమున నఁమేములార

సార్థకంబయ్యెను మదీయ ♦ జన్మమిప్పుడు

తలనుయెత్తి మెలఁగఁగంటి ♦ ధరణిపతుల

యెదుట నెంతైననిప్పు మునీంద్రులార.

వసి—దశరథా ! నీవెంతయుధన్యుండవు. దేవతలు నీవొనరించిన క్షతువునకు సంతసించి, యీపాయసమంపినారు. ఇంకనీవు జాగునేయక త్వదీయకాంతలకు భుజింపఁబెట్టుము.

దశ—మహాప్రసాదము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు)

రంగము—దశరథునిమందిరము.

తెరలో

ఓహో ! పురజనులారా మీరందరుసరిగావినండి. దశరథమహారాజుగారికి పుట్టినకొమాళ్ళకు యియ్యాలపసిష్టలారు పేర్లెడ్డారుగనుక మీరందరు వ్రత్యమహూడానికి రావలసినదోహం!

తరువాత పుత్రసమేతంబుగా దశరథుఁడు, వసిష్ఠుఁడు ప్రవేశించుచున్నారు)

వసి—దశరథా ! రామ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు నలువరతనయులంగంటివి. నీక్ూరికలెల్లఫలించె. ఇంకనేమికావలయును?

దశ—మమ! పరమేశ్వరుని సత్కృపచేతను, భవదాశీర్వచన కారణంబున
యులంగను మహాభాగ్యంబుబిచ్చెను. ఇంక సేమికావలయును ? అయిననునిక
గాక !

తే॥ గీ॥ వర్షములు కుంభవృష్టిగ ♦ వరలుఁగాక
ధరణిసస్యసమృద్ధియై ♦ తనరుఁగాక
క్షౌపతులు సంతతంబును ♦ బ్రజలయందు
బుత్రినాత్సల్యమెంతో చూపుదురుఁగాక॥

వసి—అగుఁగాక ! (నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది పంచమాంకము.

